

Iskorak izvan okvira – izazovi razvoja publike

Ida Gašpar, Maja Krulić Gačan, Ana Škvarić

U posljednjih nekoliko godina, počevši neposredno prije pandemije korone pa do danas, Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica pokrenula je više razvojnih programa čija se kvaliteta i prihvaćenost od strane zajednice još uvijek istražuje i vrednuje. Riječ je o programima koji su rezultat promatranja i osluškivanja potreba zajednice i praćenja navika publike u konzumiranju kulturnih i obrazovnih sadržaja, praćenja svjetskih trendova u razvoju narodnih knjižnica s posebnim naglaskom na programe, usluge i prostore skandinavskih knjižnica, te nastojanja da u kreiranje i realizaciju novih programa i sadržaja u što većoj mjeri budu uključeni njihovi potencijalni korisnici – i to ne samo kao konzumenti, već i kao proizvođači.

Riječ je ujedno o razvojnim programima koji najvećim dijelom odskaču, ili barem to pokušavaju, od tradicionalnih programa i usluga koje su korisnici različitih profila (članovi knjižnice, ali i kolege stručnjaci iz AKM zajednice) naviknuti tražiti i dobiti u narodnim knjižnicama (posudba knjiga, književni susreti, predavanja, kreativne radionice i sl.), ali istovremeno slijede i poštuju zadaće narodnih knjižnica propisane međunarodnim dokumentima (The IFLA-UNESCO Public Library Manifesto, 2022.) i zakonskim propisima Republike Hrvatske (Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj, 2021.). Uvođenje i provođenje ovih programa stavilo je knjižničare pred brojne izazove, počevši od nedostatka vremena, financijskih sredstava te znanja i vještina, preko nedostatnih testiranja provedenih s ciljanom publikom, pa sve do rizika neprihvatanja programa od strane potencijalne publike i/li ne uključivanja u programe samih korisnika kao aktivnih stvaratelja i suradnika.

Ono što je iskustvo sasvim sigurno dokazalo je da recept za savršen program ne postoji, ali zato postoje koraci u implementaciji koji bi trebali biti zadovoljeni, a to svakako podra-

zumijeva ispitivanje potreba korisnika i zajednice u kojoj knjižnica djeluje, definiranje ciljeva i prioriteta, dizajn samog programa, njegovo predstavljanje javnosti te provođenje, procjenu učinkovitosti i utjecaj na izravne i neizravne konzumente.

Novi razvojni programi Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica

Makerspace

Makerspace Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica jedan je od inovativnih programa čija je implementacija bila veliki izazov. Makerspace je mjesto gdje se ljudi okupljaju kako bi stvarali sadržaje uz pomoć digitalne tehnologije. Cilj je bio stvoriti prostorni koncept koji omogućuje provedbu programa i usluga vezanih uz korištenje novih tehnologija, no zbog skućenog prostora u knjižnici prostor je trebalo biti moguće prenamijeniti i za druge potrebe. Makerspace je uređen krajem 2020. pod motom “zajednički kreativni prostor” i danas je to opušten i moderan prostor koji potiče na suradnju, dijeljenje ideja i stvaranje novog, aktualnog sadržaja, kako u fizičkom tako i u digitalnom obliku. U njemu vrijeme provode korisnici različitih uzrasta i profila – od djece rane dobi do osoba starije životne dobi te djelatnici knjižnice. Prostor se koristi kroz više modula – za provođenje redovitih grupnih programa, povremene radionice i susrete, samostalno korištenje opreme uz nadzor i za radne sastanke timova i kolektiva knjižnice. Redovito se održavaju pričaonice u kojima se okupljaju djeca, roditelji, bake i djedovi, odgajatelji te ostali stručni suradnici. Uz kreativne radionice koje uključuju likovno i književno stvaralaštvo, odvijaju se i radionice robotike te medijske pismenosti. Uz radionice namijenjene djeci, održavaju se i radionice za mlade. Tijekom radionica robotike predstavlja se oprema, mini roboti i druge tehnologije koje potiču kreativno i logičko promišljanje, a provode ih knjižničari i volonteri –

učenici, studenti, nastavnici. Prostor je bogato opremljen – dostupna su dva 3D printera, 3D olovka, smart TV, PlayStation 4 i VR naočale, micro:bit i BOSON setovi dodataka, mBot robot, AQ:bitovi, micro:Maqueen, Makey Makey, BeeBot, Dash i Dot roboti, različiti LEGO setovi, Strawbees set, Sphero Bolt, stolna računala, laptopi, tableti, projektor i platno. Mogućnosti prostora još uvijek nisu iskorištene u maksimalnom kapacitetu jer prostor većinu radnog vremena nije otvoren za javnost zbog nedostatka djelatnika. Evaluacija se trenutno iskazuje kvantitativnim pokazateljima, a to su održani broj programa i posjete prostoru. U protekloj godini tih je programa i posjeta bilo najviše do sada što je bilo i očekivano s obzirom na ranija ograničenja zbog epidemioloških mjera.

Ambasadori čitanja

Poticanje i promicanje čitanja jedna je od temeljnih knjižničnih zadaća koju knjižničari diljem svijeta nastoje ispunjavati na različite kreativne načine i u koju ulažu puno truda. Često su aktivnosti koje se provode u različitim krajevima svijeta vrlo slične tako da je i projekt Ambasadori čitanja koji je koprivnička knjižnica pokrenula u 2021. godini u osnovi sličan projektima istog ili sličnog naziva. Osnovna je ideja da se u promotivne svrhe koristi utjecaj drugih, često poznatih ljudi. Umjesto da o važnosti čitanja govore knjižničari, vjerodostojnije je da o tome govore drugi. Iako su često ambasadori čitanja poznate osobe iz javnog života, u ovom su projektu glavnu riječ dobili pripadnici lokalne zajednice, članovi knjižnice, čitatelji. Ambasadori čitanja pažljivo su birani, nastojalo se odabrati predstavnike različite po dobi, spolu, čitateljskim preferencijama i različitim drugim socio-demografskim kriterijima. Osim što su bili vrlo aktivni u promociji čitanja, ispričali su svoje priče i preporučivali knjige drugim korisnicima, ali i aktivno sudjelovali u različitim knjižničnim programima te predlagali dodatne aktivnosti. Na kraju prve

Aktivnosti u Makerspaceu

godine provođenja projekta knjižničari su bili izrazito zadovoljni angažmanom i suradnjom s ambasadorima, a ambasadori su bili zadovoljni što su prepoznati kao knjižnični suradnici i što su se imali priliku izraziti kao čitatelji. Ujedno se pokazalo da su njihove "čitateljske priče" vrlo zanimljive pa je odlučeno da se projekt proširi u novi format - podcast koji je zaživio u 2022. godini. Projekt Ambasadori čitanja prepoznat je u javnosti i ambasadori su uspjeli privući pažnju, osobito zato što su njihove razlike, odnosno pripadnost različitim demografskim skupinama, omogućile da se dopre do različitih skupina ljudi koji o knjižnici nisu znali puno. Upravo je zato odlučeno da se s projektom nastavi i u 2023. godini koja je rezervirana za odabir novih ambasadora.

Podcast Premalo čitam

U travnju 2022. godine objavljena je prva sezona podcasta Premalo čitam. Ovaj program kreiran je kao zanimljiv iskorak knjižnice u proizvodnju formata koji je vrlo popularan u širokoj javnosti i ujedno kao eksperiment koji je u kreiranje knjižničnog sadržaja uključio korisnike koprivničke knjižnice. Općenito, riječ je o programu čiji je sadržaj kreiran u digitalnom formatu i dostupan je putem interneta (Cambridge dictionary, s. a.), a koncept je jednostavan – postoji čovjek ili više ljudi i postoji priča koja

se prenosi kroz predavanje, monolog, pripovijedanje, intervju i sl. (McCoy, 2023). U tom kontekstu, ljudi i priče knjižničnog podcasta tijekom 2022. bili su aktualni ambasadori čitanja, a naziv podcasta ujedno je citat jednog od njih, pa se može reći da osim što su kreirali sadržaj, na neki su ga način i brendirali.

Kreiranjem i emitiranjem podcasta koprivnički knjižničari ušli su u nepoznato. Budući da je riječ o specifičnom formatu s vlastitim zakonitostima

nastanka i postojanja u medijskom prostoru, prije no što se počelo detaljno razmišljati o samim intervjuima i voditelju, trebalo je proučiti i naučiti na koji način plasirati knjižnični podcast i kako doprijeti do slušatelja, te što slušatelji uopće očekuju da će dobiti kao konačan proizvod i gdje ga očekuju pronaći. Analizom potreba i navika konzumenata podcasta zaključeno je da će Premalo čitam biti audio podcast te da će imati mjesto na posebnoj platformi, tzv. podcast hosting stranici (Gray, 2023.), putem koje će se distribuirati u medije i na sve relevantne audio servise. Knjižnica je zakupila prostor na jednom od takvih servisa (Castos), kreirala internetsku stranicu podcasta i mjesto za dijeljenje podcasta na vlastitoj internetskoj stranici, čime je ostvarila tehničke pretpostavke za plasiranje podcasta u javnost i njegovu dostupnost svim potencijalnim slušateljima. Potom je angažiran voditelj, koprivnički glazbenik i pedagog Goran Živković, a koncept intervjua kreiran je brainstormingom knjižničara i voditelja i nadograđivao se, promišljao, analizirao i razvijao kroz cijelo razdoblje snimanja. Kroz navedene aktivnosti ostvarene su sve pretpostavke za uspješnu distribuciju podcasta. Do kraja 2022. godine snimljena je prva sezona s ukupno 15 intervjua, podcast je plasiran na sve relevantne audio platforme (Apple Podcasts, Google Podcasts, Spotify,

Sa snimanja podcasta Premalo čitam

Deezer, Amazon Music itd.), zabilježeno je oko 2000 posjeta i skidanja, a koprivnička knjižnica odlučila je razvijati ovaj program i u 2023. godini. Emitiranje nove, druge sezone započelo je u svibnju 2023. i s njom se ponovo zakoračilo u nešto novo i drugačije. Druga sezona odmiče se od isključivo lokalnih gostiju i orijentirana je na jednu specifičnu temu – mentalno zdravlje. Kroz planiranih 10 epizoda toj će se temi pristupiti iz različitih perspektiva; iz aspekta stručnjaka (psihijatar, psihologa, psihoterapeuta) i aspekta boraca koji su sa slušateljima odlučili podijeliti vlastita iskustva, s ciljem destigmatizacije i informiranja slušatelja kako si mogu sami pomoći i gdje mogu potražiti pomoć ako im je potrebna. Vrednovanje je još uvijek usmjereno samo na kvantitativnu analizu i prati se prvenstveno kroz statističke podatke o slušanosti, a ozbiljnija analiza kvalitete i očekivanja publike još nije realizirana.

kcConnect

Potaknuti jednoličnim stručnim skupovima i željni novih spoznaja, koprivnički knjižničari u suradnji s kolegama iz drugih knjižničarskih sredina, odlučili su pokrenuti još jedan veliki projekt koji je pomaknuo granice stručnog usavršavanja na nacionalnoj razini i potaknuo sudionike na promjene. Cilj je bio okupiti sudionike koji će u neformalnom tonu u opuštenoj atmosferi učiti, dijeliti znanja, raspravljati, analizirati, žaliti se, veseliti i družiti. Tako je nakon mjeseci iscrpnog rada u Koprivnici održana prva hrvatska knjižničarska nekonferencija *kcConnect* od 22. do 24. rujna u prostoru Inkubatora kreativnih industrija ENTER i *online*. Program je realiziran u obliku pozivnih izlaganja, panela i radionica, a okupio je sudionike iz cijele Hrvatske te Velike Britanije, Danske i Njemačke. Središnja je tema bilo korisničko iskustvo (UX) (Šeler, 2022.), prilagodba usluga i poslovanja aktualnim korisničkim potrebama, ali i potrebama knjižničara, a konferen-

cija se bavila i temama poput digitalnog marketinga, odnosa s javnošću, brendiranja, storytellinga, design thinkinga, umjetne inteligencije i dr. *kcConnect* je pokazao da se knjižničarstvo kao i mnoge druge struke u Hrvatskoj trebaju transformirati žele li u budućnosti biti relevantne ili čak uopće postojati. Ta transformacija uključuje prije svega usmjerenost na publiku/zajednicu i njene potrebe, suživot s novim tehnologijama i umjetnom inteligencijom te konstantnu i kvalitetnu komunikaciju s korisnicima i javnošću. Uspješno je razvijen novi model stručnog skupa u hrvatskom knjižničarstvu, koji će i dalje, pod motom "izvan okvira", svake dvije godine okupljati knjižničare u Koprivnici i poticati ih na kreativni rad usmjeren na korisnika, a u skladu s uvjetima njihova rada. Važan element u kreiranju budućih susreta je upravo evaluacija koja je uslijedila na kraju, koja je osim što je ukazala na pozitivne i negativne strane tehničke provedbe, uvelike i tematski usmjerila daljnji rad na programu.

kcConnect

INFO

Knjižnica i čitaonica „Fran Galović“ Koprivnica: <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/>

Podcast Premalo čitam: <https://premalocitam.castos.com/>

Više o podcastu Premalo čitam saznajte na: <https://www.knjiznica-koprivnica.hr/podcast-premalo-citam/>

Literatura i mrežni izvori:

Standard za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (2021). Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2021_09_103_1834.html

The IFLA-UNESCO Public Library Manifesto (2022). Dostupno na: <https://repository.ifla.org/handle/123456789/2006>

Cambridge dictionary (s.a.). Dostupno na: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/podcast>

Gray, C. (2023). All the best podcast hosting platforms, carefully chosen for 2023. Dostupno na: <https://www.thepodcasthost.com/websites-hosting/best-podcast-hosting/>

McCoy, J. (2023). Podcasts: A content guide for beginners. Dostupno na: <https://searchengineland.com/podcasts-a-content-guide-for-beginners-392881>

Streams, S. (2016). A five-step cycle for strong library programs. Dostupno na: <https://blog.oclc.org/next/a-five-step-cycle-for-strong-library-programs/>

Šeler, A. (2022). UX for beginners - learn the basics, principles and processes. Dostupno na: <https://undabot.com/blog/ux-for-beginners-learn-the-basics-principles-and-processes/>

**Knjižnica
i čitaonica
Fran Galović
Koprivnica**

Zaključak

Knjižnice su ustanove koje često djeluju s izuzetno ograničenim kadrovskim i financijskim resursima pa moraju biti kreativne u kreiranju i realizaciji programa koji će biti korisni i zanimljivi publici i koji će privući pažnju javnosti. S obzirom na to knjižnice nisu usmjerene isključivo knjigama i književnosti, nego kao ustanove potiču i promiču različite oblike učenja, razmjene znanja i iskustava, okupljaju zajednicu i omogućuju razvoj zajednice i pojedinaca, poželjno je i potrebno da i knjižnični programi budu “izvan okvira” jer takvi programi imaju veliki potencijal postići navedenu svrhu.

Svi ti programi ujedno su razvojni programi, koji donose nešto novo i drugačije, za koje postoji određena vizija i strategija i čija se vrijednost ne mjeri brzim uspjehom već često sporim, ali važnim promjenama u životu društva i pojedinaca. U tom je kontekstu UX/design thinking metoda,

kojoj je bio posvećen prvi kcConnect, potencijalno dobar put jer omogućuje da se s vrlo malo sredstava provjeri koje su ideje/programi/aktivnosti/usluge provedive i isplative, a koje ne daju dobre rezultate, odnosno koje zajednica i pojedinci ne prepoznaju kao atraktivne i relevantne. Osim toga, omogućuje da se neke aktivnosti jednostavno redefinišu i prilagode zahtjevima korisnika.

Izazovi s kojima se knjižničari najčešće susreću kad je u pitanju kreiranje novih, drugačijih i inovativnih programa su brojni. Najveći je svakako nedostatak ljudskih resursa u knjižnicama, posebno onih koji su spremni zakoračiti u nepoznato i riskirati, a probleme rješavati u hodu. Također ne treba zanemariti potkapacitiranost knjižnica i nedostatak stručnog kadra, što vodi u nedostatak vremena za bavljenje razvojnim programima čak i kad za time postoji

interes i motiviranost. Financiranje novih i drugačijih programa također može biti vrlo problematično, jer takvi programi donose i brojne rizike, pa se često događa da financijska podrška najvećim dijelom odlazi na “sigurne”, tradicionalne i već isprobane projekte. Djelatnici Knjižnice i čitaonice „Fran Galović“ Koprivnica u okviru svojih mogućnosti analiziraju, uspoređuju, ispituju i preispituju svaki novi program i uslugu, prate njihovu prihvaćenost i interes publike kroz kvantitativnu evaluaciju, promatranje korisničkih navika, intervjuje. Sljedeći je korak još intenzivnija direktna komunikacija s postojećom i potencijalnom publikom s ciljem kvalitativnog i kvantitativnog istraživanja o njenim potrebama kako bi se ne samo dobila kvalitetna evaluacija postojećih programa, već i ponudili novi programi koji su usklađeni sa stvarnim potrebama i željama zajednice. ■